

Левинська Ірина Борисівна
Аспірант кафедри психології та педагогіки,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
iryna.levynska@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГІВ

Стаття присвячена визначенню особливостей формування професійної компетентності психологів в умовах сучасних суспільних та, зокрема, освітніх процесів. На основі провідних наукових досліджень з цієї проблематики нами зроблено спробу визначити провідні особливості формування професійної компетентності психолога виходячи з структурних компонентів вищезгаданої компетентності. Цю статтю виконано в аспекті розробки науково-дослідної теми кафедри психології та педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія» «Психолого-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ».

Ключові слова: професійна компетентність, професійна компетентність психолога, портфоліо психолога, формування професійної компетентності психолога, формальна психологічна освіта, неформальна психологічна освіта.

На основі підтримання Україною ідей провідних світових освітніх процесів відбувається динамічне реформування системи вищої освіти. Соціально-економічні зміни в сучасній Україні, пов'язані з процесами глобалізації та інтеграції до європейських економічних структур, переходом до інформаційного суспільства, впливають не лише на загальні перспективи розвитку економіки, а й висувають принципово нові вимоги до всіх її учасників, зокрема до їх професійної компетентності [1]. Особливе місце в цьому процесі посідають вимоги до професійної компетентності психолога, враховуючи, зокрема, тривале перебування суспільства в точці максимального напруження через постійну загрозу активних бойових дій внаслідок розгортання АТО, інноваційні соціальні та економічні процеси – все це вимагає фахового психологічного супроводу та надання високоякісних психологічних послуг різним категоріям населення.

Термін «професійна компетентність» є досить широковживаним в сучасній педагогічній науці і практиці, це відповідно відображає актуальні тенденції щодо змін у процесі професійної освіти під впливом факторів оточуючого середовища, в нашому випадку, вимог виробничого і соціального середовища до рівня фахової підготовки спеціалістів. Всесвітньовідома енциклопедія «*Encyclopedia Britannica*» подає декілька варіантів розуміння поняття «компетенція» в залежності від сфери вжитку. В царині соціальних наук це поняття подається як «наміри та смисли, пов'язані з поведінкою, впливом

основних структур суспільства та ресурсів, здатність приймати та повідомляти рішення» [2].

Так, *компетенція* традиційно в українських наукових дослідженнях вживається у значенні «коло повноважень», *компетентність* же пов'язується, як правило, із кваліфікованістю, обізнаністю, авторитетністю. Тому в сенсі психолого-педагогічних досліджень, з нашої точки зору, доцільно користуватися саме терміном *компетентність*, під яким розуміється загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих особистістю у процесі навчання.

Відповідно до визначення, сформульованого Міжнародним департаментом стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)), поняття професійної компетентності визначається як «спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу» [3].

Британські дослідники другої половини ХХ ст. Кріс Аргіс (Chris Argyris) та Дональд Шон (Donald Schon) у своїй праці «Теорія на практиці: підвищення професійної ефективності», зазначають, що «професійна компетентність, насамперед, має базуватися на здатності адекватно реагувати на нові ситуації в професійній діяльності, вмінні ефективно поводити себе в практичних ситуаціях, враховуючи клієнтоорієнтований підхід»[4]. Дослідники висловлювали стурбованість тим фактом, що на ті часи здобуття певної професії не означало автоматично ефективної професійної діяльності в практичній площині. Також зазначали, що нагальною необхідністю є перебудова системи професійної освіти відповідно до потреб практичної професійної діяльності. Розроблена британськими вченими теорія стала відправною точкою для сучасних зарубіжних досліджень сутності та особливостей формування професійної компетентності, яка донині є актуальною для реалій української професійної освіти, зокрема психологічної.

У результаті проведеного аналізу наукових джерел нами виявлено, що професійна компетентність розглядається найчастіше як сукупність особистісних якостей і здібностей суб'єкта професійної діяльності, його професійних знань, компетенції та досвіду, що дають змогу брати участь у виробленні та прийнятті ефективних рішень й успішно здійснювати професійну діяльність; це готовність і «здатність цілеспрямовано діяти у відповідності до вимог»[5], методично організовано і самостійно вирішувати завдання і проблеми, а також самим оцінювати результати власної діяльності; встановлений формальними кваліфікаційними вимогами, сформований суспільною практикою обсяг знань і умінь, необхідний для успішного виконання суб'єктом суспільно-значимих задач.

Іншими словами — це пов'язані з предметом праці навички, відповідні методи і технічні прийоми, властиві різноманітним галузям діяльності. Професійні якості і різні види компетентності, що входять до структури професійної компетентності та органічно в ній поєднуються, становлять основу особистісно-професійного зростання фахівців та їх професійного успіху.

В Україні формування професійної компетентності повинно здійснюватися з урахуванням освоєння уже діючих компетенцій, а також впливу на рівень професійної підготовки спеціалістів економіки кризового періоду. Тобто, крім суто технологічної складової, сучасний спеціаліст повинен бути компетентним в таких питаннях як організація справи, володіти високим ступенем мотивації досягнення компетентних переваг у конкурентній боротьбі, психологічною стійкістю тощо. Зрозуміло, що це вимагає уважного вивчення можливостей запровадження цих елементів в систему професійної підготовки, в тому числі й психологів.

Виходячи з вищезазначеного, провідними особливостями формування професійної компетентності психологів в Україні на сучасному етапі є:

- недостатня узгодженість розуміння понять «професійна компетентність», «компетентність», «компетенція» та їх структурних компонентів на концептуальному, організаційно-адміністративному та методично-практичному рівнях українського освітнього простору як в секторі формальної, так неформальної освіти;

- відсутність достатнього теоретичного підґрунтя для розуміння сутності феномену «професійна компетентність» майбутнього психолога, поєднання змісту цього феномену з іншими педагогічними, психологічними поняттями та категоріями;

- недостатня розробленість сучасних інноваційних педагогічних технологій та засобів (зокрема, портфоліо), що мають позитивно впливати на формування професійної компетентності психолога, насамперед, в системі формальної психологічної освіти;

- гнучкість та мобільність системи неформальної психологічної освіти, яка швидше реагує на суспільні запити щодо професійної підготовки компетентних психологів та вимагає інтеграції її елементів до системи формальної психологічної освіти.

Список використаних джерел

1. Оліфіра Л. Проблема формування управлінської компетентності керівників закладів освіти в психолого-педагогічних дослідженнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/3/10olippr.pdf> - Назва з екрана.

2. Encyclopedia Britannica [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.britannica.com> - Назва з екрана.

3. Шовкун Л. М. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів вищих аграрних навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/5429/1/Shovkun.pdf> - Назва з екрана.

4. APA PsycNET. American Psychological Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psycnet.apa.org> - Назва з екрана.

5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Эксперимент и инновации в школе. - № 2, 2009. - С. 7-14.